

УДК 81.373.421

DOI 10.24412/3005-849X-2026-1-65-71

**БАӢЗЕ ВИЖАГИӢОИ КОРБӢРДИ
МУРОДИФОТ ДАР АШӢОРИ
САЙФУДДИНИ ИСФРАНӢИ**

**НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ
ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СИНОНИМОВ
В ТВОРЧЕСТВЕ САЙФУДДИНА
ИСФРАНГИ**

**SOME FEATURES OF THE USE OF
SYNONYMS IN THE WORKS OF
SAIFUDDIN ISFARANGI**

*ИлӢомзода Хушбахт ИлӢом, муаллими калони
кафедраи забонӢои тоҷикӣ ва русии ДИС ДДТТ
дар шаҳри Хучанд (Хучанд, Тоҷикистон)*

*ИлӢомзода Хушбахт ИлӢом, старший
преподаватель кафедры таджикского и
русского языков ИЭТ ТГУК в г. Худжанде
(Худжанд, Таджикистан)*

*Ilhomzoda Khushbakht Ilhom, senior
lecturer of the Tajik and Russian department
under the TSUC in Khujand (Khujand, Tajikistan)
e-mail: suhanvar1983@mail.ru*

Муродифоти ашӢори Сайфуддини ИсфранӢи шоири маъруфи нимаи дувуми қарни XII ва нимаи якуми садаи XIII ба доираи таҳлил кашида шудааст. Қайд шудааст, ки дар миёни пажӯҳандагони бисёр, таӢҳо камтари муҳаққиқони сабки шоир ба усулҳои интиҳоби вожагони ҳаммаъно дар ашӢори вай назар доштаанд. Аз ин рӯ, таҳқиқи мустақиле дар бораи баррасии калимоти ҳаммаъно дар ашӢори шоир то ҳол сураи нагирифтааст, ки мавзӯи меҳвари мақола ба он пайванд гирифтааст. Зикр гардидааст, ки Сайф бо аносири лугавии гуногун вожаҳои ҳаммаъно сохтааст. Вай дар ҳаммаъносозӣ илова ба истифода аз муродифоти забон худ таркибот ва ҷумлаҳои ҳаммаънӣ месозад. Шоир дар истифода аз вожагони ҳаммаъно ба тобишҳои мухталифи маъноии ҳар вожа диққати махсус медиҳад. Сайфи ИсфранӢи вожаҳои мутародифро на дар як мисраъ балки дар байтҳои гуногун меорад.

Калидвожаҳо: муродифот; тобишҳои маъноӣ; эҷодиёти Сайфуддини ИсфранӢи; аносири лугавӣ; байт; мисраъ

Исследуются особенности использования синонимов в поэтическом наследии известного таджикского поэта второй половины XII – XIII вв. Сайфуддина Исфранги. Отмечается, что из многочисленных исследователей, которые изучали стиль поэта, лишь немногие обращали внимание на принципы отбора синонимических единиц в его произведениях. В связи с этим до настоящего времени не осуществлено самостоятельное исследование, специально посвящённое анализу синонимов в его поэзии, что и определило выбор данной темы в качестве центральной проблемы настоящей работы. Отмечается, что Сайфуддин образует синонимы при помощи разных лексических элементов. Кроме использования синонимов, существующих в языке, поэт самостоятельно образует синонимические словосочетания и предложения. Подчеркивается, что он уделяет особое внимание смысловым оттенкам каждого слова. Сайфуддин Исфранги использует синонимическую лексику не в одной строке, а в разных самостоятельных бейтах.

Ключевые слова: синонимия; смысловые оттенки; творчество Сайфуддина Исфранги; лексические элементы; мисраъ; байт

This article examines the use of synonyms in the poetic legacy of Saifuddin Isfarangi, a renowned Tajik poet of the second half of the 12th and 13th centuries. It notes that of the numerous scholars who have studied the poet's style, only a few have paid attention to the principles of selecting synonymous units in his works. Therefore, to date, no independent study has been conducted specifically devoted to the analysis of synonyms in his poetry, which determined the

choice of this topic as the central focus of this paper. It is noted that Saifuddin forms synonyms using various lexical elements. In addition to using existing synonyms, the poet creates his own synonymous phrases and sentences. It is emphasized that he pays particular attention to the nuances of meaning of each word. Saifuddin Isfarangi uses synonymous vocabulary not within a single line, but in different independent bayts.

Key-words: synonymy; shade of meaning; creative works of Saifuddin Isfarangi; lexical elements; *misra'*; bayt

Нависандагон ва шоирони тоҷику форс дар ҳар даврае барои ҷилавгирӣ аз такрори вожагон, тафсири маънӣ ва ё ҳар далели ҳунарии дигаре, ба истифода аз вожагони муродиф ва ҳаммаънисозии вожагон ва иборот назар доштаанд. Сайфи Исфарангӣ дар сохтани маонии муродифот ва наҳваи қорбурди он дар шеър, навоварии вижае дорад. Мушоҳидаҳо аз он шаҳодат медиҳанд, ки суҳанвар на танҳо бо овардани ду калимаи ҳаммаъно ё муродифоти ҷуфт дар як байт иктифо кардааст, балки ибороти ҳаммаъноро дар мисраи дувум ҷойгузини маънии нахуст мекунад. Вай дар ҳаммаънисозӣ, илова бар истифода аз муродифоти забон, худ таркибот ва ҷумлаҳои ҳаммаънӣ месозад. Сайф дар истифода аз вожагони ҳаммаъно танҳо ба такрори маънӣ тавачҷуҳ намекунад, балки тобишҳои мухталифи маъноии ҳар вожаро мешиносад ва дар ҷойгузинии ин мафҳум дар ҷумлаҳои мустақил, илова бар иштироки маъно, тафовутҳои маъноиро низ барҷастагӣ ва ташхис мебахшад. Аз ин равиш дар густириши маънӣ ва гоҳ эҷоди дигар истифодаҳои ҳунари, ҷун кашфи нави маъноии калимаҳо ва паҳлугардонии тобишҳои ҷадиди аносири луғавӣ дар байт, бисёр суд меҷӯяд. Суҳанвар метавонист вожа ва ё иборотро дар мисраи дувум такрор мекард, аммо ӯ бо ин ҷойнишинсозӣ на фақат аз айби такрор раҳоӣ ёфта, балки дар аксар маврид, муродифоте ёфта ё сохтааст, ки илова бар кашидани бори маъноии мавриди назар, муштамил бар бори маъноии бештар, зарофати адабӣ ё ҳунари балоғӣ аст. Мақолаи пеши рӯ ба баррасии абёте мепардозад, ки Сайф аносири ҳаммаъноро ҷойгузини якдигар кардааст.

Сайф, ба шаҳодати ашъор ва шорехони девонаш, дар интиҳоби вожаҳо беназир амал кардааст. Онҳо муътақиданд, ки «Бозгӯи мақоми адабии Мавлоно Сайфуддини Исфарангӣ дар радифи шоирони номвари Мовароуннаҳр, ки «ба таърихи адабиёти форсу тоҷик зиннати ҷаҳонӣ бахшидаанд», дар бархе таълифоти дигари Садриддин Айнӣ низ сурат гирифта, забони осори шоир ҳамчун намунаи камназири забони форсии Фарорӯд дар он марҳалаи муассир ва сарнавиштсозии мубориза ба ҳифзи забони адабии тоҷик ба қор омадааст» [6, с.7]. Дикқати Сайф дар интиҳоби вожаҳо ва таркибот эҷоби ҳар мунтақидро бармеангезад. Ҳаҷми қобили мулоҳизае аз мисраи аввали абёти Сайф, ба шакли дигар дар ойнаи мисраи дувум инъикос ёфтааст. Ин инъикос гоҳе шомили вожа, иборот ва ё қулли мисраъ аст. Ба ибороти дигар, бархе ё ҳамаи он чиро ки шоир дар мисраи аввал суруда, дар мисраи дувум такрор кардааст. Дар нигоҳи нахуст, ин шева навъе итноб аз қабилӣ такмил ва зиннат ба назар мерасад, аммо дар амал бисе фаротар аз ин андешаҳост. Дар иртибот ба ин нукта Шамси Қайси Розӣ таъкид кардааст, ки «шоир маъние бигӯяд ва бар асари он маъние дигар биёварад, ки маънии аввалро тамомтар гардонад» [5, с.298]. Табиист ин такрор на фақат аз арзиши қори суҳанвар нақоста, балки бар хилофи тасаввур, бархе муҳимтарин ҳунароҳои ӯ дар ин такроргунаҳо таҷаллӣ ёфтааст. Ин такрор ё ҷойнишинии калимаҳо, бар асоси анвои равобити забонӣ ва адабӣ эҷод шуда, ки яке аз онҳо ҳодисаи муродифот аст. Масъалаи аслии таҳқиқи мазкур ин аст, ки оё Сайф дар ҳаммаъносозии вожагон ва ҷойнишин кардани онҳо танҳо такрори мутлақӣ маъниро дар назар дорад, ё ба маонии мухталифи ҳар вожа ё нақши онҳо дар ҷумла тавачҷуҳ мекунад ва бо барҷастагӣ бахшидан ба тобишҳои дигари маъноии калима, ҳаммаъноии онҳоро эҷод мекунад?

Дар миёни пажухандагони бисёр, танҳо камтари муҳаққиқони сабки Сайф ба наҳвайи интихоби вожагон дар ашъори вай назар доштаанд. Аз ин рӯ, таҳқиқи мустақиле дар бораи баррасии вожагони ҳаммаъно дар ашъори шоир то ҳол сураат нагирифтааст, ки мавзуи меҳварии мо маҳз ба ҳамин нукта пайванд мегирад. Таваҷҷуҳ ба ҳаммаъноии вожагон дар ашъори Сайф, бешак, бахшҳои дигаре аз маънии абётро, ки аз назари шорехон пинҳон мондааст, ошкор мекунад ва аз тарафи дигар, ба мо шинохти бештаре аз сабки шоир дар наҳвайи чиниши калимаҳо ва иртиботи маъноии онҳо медиҳад.

Муродиф ба калимаҳои ҳаммаъно мегӯянд, ки дар пайи ҳамдигар меоянд. Дар фарҳангҳо ин истилоҳ чунин забт шудааст: «Муродиф *а. зби.* ду ё чанд калимаи аз ҷиҳати таркиби овозӣ гуногун, ки як маъно ё маъноҳои ба ҳам наздикро ифода мекунанд (*мас.,* калима *ва* вожа)» [8, ҷ.1, с.843]. Дар «Фарҳанги истилоҳоти забоншиносӣ» бошад, ба қавли зайл омадааст: «Муродифҳо – калимаҳоеанд, ки ба як ҳиссаи нутқ тааллуқ дошта, аз ҷиҳати маъно ба ҳам наздиканд» [1, с.293].

Профессор Б.Камолитдинов ҳини тадқиқи ҳодисаи ҳаммаъноии калимаҳо ба ин нукта мерасад, ки «забон дар ифодаи ягон маънои грамматикӣ побанди як шакл нагардида, роҳу омилҳои гуногун меҷӯяд, дар натиҷа баъзе муносибатҳои семантикию грамматикӣ дар забон чанд тарзи ифода, шаклу қолабҳои муродиф пайдо мекунанд» [3, с.132].

Лозим ба ёдоварист, ки дар заминаи назму наср қовишҳои зиёде доир ба ҳодисаи ҳаммаъноӣ рӯйи қор омадааст [4; 9]. Аммо то ҳол бо тақия ба ашъори Сайфуддини Исфарангӣ доир ба муродифот тадқиқот сураат нагирифтааст, аз ин рӯ ҳадафи асосии мақолаи мазкур маҳз ба ҳамин масъала равона гаштааст.

Сайф ба тобишҳои маъноӣ ва қорбурди калимаҳои ҳаммаъно таваҷҷуҳ дорад ва бо ин шева ба густураи маънии шеъри худ меафзояд:

Килки ту ҳар кучо ба қифоят забон кушод,
Гардад вафок дар сари азод муъталаф.
Ҷоми хилоф ҳар ки ба ёди ту нӯш кард,
Софӣ нагашт умри вай аз дурри дай асаф [6, с.210].

Вожаи «азод» – 1. ҷ. зид(д) [8, ҷ.1, с.42] ва «хилоф» – зид, муқобил, муҳолиф, зиддият, носозгорӣ; ношоиста (амал, рафтор) [8, ҷ.2, с.435] танҳо дар бахше аз маънии худ муштарак ҳастанд. Калимаи «азод» китобӣ буда, доираи қорбурди унсурӣ луғавӣ «хилоф» нисбат ба он мустаъмал аст.

Ҳамин тариқ, Сайф барои эҷоди ҳаммаъноӣ миёни вожагон, равишҳои ба қор бурдааст, ки илова бар офариниши маъноӣ муродифот, қорқардҳои ҳунарии дигар низ дорад, ки дар идома ба баррасии онҳо мепардозем:

Эй теги ҷаҳондовар, бо хомаи ту очиз
В-эй тири забоновар дар ҳазрати ту паркан!...
Дар умр агар Рустам дар дидаи Рӯин зад
Тире, ки бақувват буд, чун килки ту мардафкан [6, 645].

Мусаллам аст, ки яке аз роҳҳои тақмили муродифот бо роҳи маҷоз имконпазир мегардад. Сайф дар истифода аз ин санъати адабӣ ибтиқори вижае дорад. Маъноӣ маҷозиро дар мисраи дувум ҷойгузини маънии аслии мекунад. Ин ҷойнишинӣ сабаб мешавад, ки ҳар ду вожа дар бахше аз маънӣ муштарак ва яқсон шаванд. Робитаи ин вожагон асосан ҳаммаъноии мутлақ нест, балки иштироки маъноӣ онҳо бар асоси навъи робитаи маҷозӣ аст, ки бо яқдигар доранд. Дар далели боло, агар аносири луғавӣ «хома» бо «килк» нишонҳои ҳаммаъноиро бо роҳи табиӣ ба вучуд оварда бошанд, вожагони «тег» бо «хома» ва «тир» бо «килк», чунин вижагиро, дар заминаи кӯчидани маъно ташкил додаанд. Бешак, шоир бо

чойнишини ин вожагон бар навъи робитаи маҷозии онҳо таъкид мекунад ва бо ин роҳ, қисмате аз маънии муштараки онҳоро барҷаста мекунад.

Чун марди **муқбиле**, ки чу муфлис шавӣ, кунад
Даври фалак ба моли амонат **тавонгарат** [6, с.435].

Унсури луғавии «муқбил» ба таври комил бо вожаи «тавонгар» ҳаммаъно нест, зеро «муқбил» ба маънои сохиби иқбол, хушбахт аст, ки ҳосил ва сабаби «тавонгар» (ба маънои давлатманд, ғанӣ) мебошад. Аз ин рӯ, робитаи маҷозии ду вожа дар ин байт бо роҳи сабаб ва иллат имконпазир гаштааст.

То аз зиёну нуқсон эман шавад ҳамеша,
Маҳ ширкати инон баст бо **ҳалқаи** ситомат.
Аз ҳам фуру гушой нух **чанбари** фалакро,
Гар хештан набандад бар ҳабли эътисомат [6, с.417].

Тафовути унсурҳои луғавии «чанбар» ва «ҳалқа» ба он пайванд мегирад, ки яке барои мафҳуми бисёрӣ ва чамъ далолат кунад, дигаре дар зимн ифодаи мафҳуми танҳоро дорад. Калимаи «ҳалқа» бар ифрод далолат дорад ва ба маънии як ҳалқа аст, аммо «чанбар» маҷмуаи чанд ҳалқа аст, ки гирди ҳам чамъ шудаанд.

Вирдест, ки Чабраил мехонад
Бар маснади чоҳи ту авомуллоҳ...
Дар олами хулқу амр пайваста
Зикри ту ба хайр бод дар афвоҳ [6, с.719]!

Унсури луғавии «зикр» ҳам ба маънии ёд ва ёдкард ва ҳам ба маънии чизе, ки бар забон равад ба қор рафтааст. Дар фарҳанг зайли вожаи мазкур чунин омадааст: «**Зикр** а.1. ёд қардан, ёдоварӣ, баён [8, қ.1, с.520]. Дар маънии дувум бо «вирд» муродиф аст. Аммо вирд сифати пайвастагӣ ва давомро афзун бар «зикр» дорад, ки маънои он ба гунаи зайл аст: «**Вирд** а. 1. пай дар пай тақрор қардани сухане ё қоре; **вирд қардан** тақрор қардан. 2. *д.* зикр, дуо, дуохонии пай дар пай (*ғайри намоз*); **вирди забон** дар сари забонҳо, дар даҳони ҳама; **вирди забон шудан (гаштан)** дар сари забони ҳама будан, мавриди гуфтугӯи умум гаштани номи касе ё чизе; машҳур шудан» [8, қ.1, с.277]. Мушоҳидаи маънои абёти Сайф шаҳодатгари он аст, ки чунин нуктаи зарифи маъноӣ, ки байни ин ду унсури ҳаммаъно ба назар мерасад, бо тамоми назокаташ риоя шудааст.

Бо ниҳеби рӯби ту дар гӯши симурғони Қоф
Аз **садои** кӯҳи ҳилмат **бонги** ноқур омада [6, с.705].

Мусаллам аст, ки калимаи «бонг» бар садои баланд итлоқ мешавад, аммо «садо» вижагии баланд буданро бо худ надорад. Аз ин рӯ, нисбат додани калимаи садо ба кӯҳи ҳилм ва бонг ба ноқур (шайпур, қарнай, сурнай) комилан мутаносиб аст.

Ба вафои аҳди хубон назаре намонд бешам,
Зи **шароби** ишқи қонон хабаре намонд бешам...
Сари оштиву қанғи чу намонд бо ҳарифон,
Зи хумори қоми **май** дарди саре намонд бешам [6, с.96].

«Шароб» нисбат ба «май» маънои омтаре дорад ва илова бар ин, он сукровар нест. Сайф ба дурустӣ, шаробро ба ишқи қонон ва майро ба дунё нисбат додааст.

Эй **нарғиси** нимхоби бемори ту маст,
Чашми бадро мабод дар қори ту даст [6, с.326].

Аз **нарғиси** ту **дидаи** ман беҳоб аст,
Чашмам зи сиришк ғарқай хуноб аст [6, с.329].

Дар «Луғатнома»-и Деҳхудо зайли калимаи «дида» омадааст: «Қисмате аз чашм, ки бад-он бинанд ё чузъе аз қиҳози биной, ки пилк ва мижа аз он мустасно аст» [2, қ.24, с.518]. Бо

ин таъриф, «дида» чашм аст бидуни таваччуҳ ба чанбаҳои зебоии он мисли мижа, пилк ва ҳолоти он. Аз ин ҷиҳат аст, ки барои бартарӣ ниҳодани маъшук ба наргис, чашмо ба маъшук ва дидаро ба наргис нисбат додааст. Чашми маъшук дар ғазалҳои классикон муқаррар ба наргис ташбеҳ шудааст, аммо ҳамеша зеботар аз гули наргис будааст. Илова бар ин, наргис чашмдарида ва беҳаёст, зеро пилк ва мижае барои барҳам ниҳодан надорад.

Набувад шабе, ки сад раҳ ба баҳонаи **самоаш**

Зи нишоти **ракс** Зӯҳра ба миёна дарнаёяд [6, с.68].

Дар байти мавриди назар вожаи «ракс» (бозӣ, усул бо ҳаракатҳои мавзун ва маҳсули дасту по ва бадан, ки бо оҳанги мусиқӣ, дастафшонӣ пойкӯбӣ ба амал меояд – 7, ҷ.2, с.131) бо унсури луғавии «самоъ» [3. ҳолати шавқу завқ; ваҷд ва ҷазбаи дарвешон ҳангоми хондани зикр – 7, ҷ.2, с.186] ҳаммаъно буда, ҳаракати онро тасвир мекунад. Тобиши зарифи фарқкунандаи ин ду луғати ҳаммаъно ба доираи корбурди онҳо рабт дорад. Вожаи «ракс» дар забони адабии муосири тоҷикӣ серистеъмол буда, унсури китобии «самоъ» маҳдудистеъмол аст. Дигар ин ки, чунин шеваи истеъмоли муродифоти мазкур дар асри XIII низ ҳамин гуна будааст. Ба ҳайси шоҳид ба басомади ин калимаҳо, ки дар ашъори Сайф «ракс» бо корбурди 38 маврид ва «самоъ» бо корбасти 9 бор мушоҳида мешавад, таваччуҳ мекунем.

Аз офтоби ҳодиса аҳли замонарост,

Зилли чаноби ту ба дили **сояи** ҳумой [6, с.735].

Сояи токи дарат аҳли ҷаҳонро имрӯз,

Ба дили **зилли** ҳумой аст ба маймунфолӣ [6, с.756].

Калимаи китобии «зил(л)», ки бо унсури умумистеъмолии «соя» муродиф аст, дар ашъори шоир бо айни як калима, яъне «ҳумой» ҳамнишин шуда, бо ин роҳ суҳанвар тобиши маъноии ин ду калимаро баробар донистааст. Ҳисоби омории ин ду калима, ки дар девони суҳанвар «зил(л)» дар 27 маврид ва «соя» бо ишғоли 199 бор мушоҳида гардид, ба бетағйир будани доираи истеъмол ва мавқеи онҳо тули ҳаштсад сол асос хоҳад шуд.

Ҳар ки дар хидмати ту ҳамчу қалам баст **миён**,

То абад чун **камари** кӯҳ нишинад бар зар [6, 518].

Он сангро, ки бар **камари** кӯҳи хилми ўст,

Бошад чу барқ ханчари алмос дар **миён** [6, 648].

Калимаи «камар», ки дар ҳар ду ҳолат бо унсури луғавии «кӯҳ» ҳамнишин шудааст, ба мо итминон мебахшад, ки онро ҳамчун миёни кӯҳ, тангнои кӯҳ [7, ҷ.1, с.533] арзёбӣ намоем. Вожаи «миён»-и шоҳиди аввал бо «камар» хусусияти ҳаммаъноӣ зоҳир карда, ба назари мо, «миён»-и байти дувум ба маънои «ғилоф» мавриди истиқболи суҳанвар қарор гирифтааст. Ин натиҷагирӣ дар заминаи ҳамнишинии калимаи мавриди назар бо унсури луғавии «ханчар» ба даст омадааст. Дигар ин ки, дар фарҳанг низ ба чунин маъно омадани калимаи «миён» арзёбӣ шудааст: «4. ғилофи шамшер, теғ ва ғ., ниём» [7, ҷ.1, 677].

Муҳимтарин нукта, ки бояд таваччуҳ кунем, риояти таносуби калимаҳо аз ҷониби суҳанвар аст. Ба ин маънӣ, ки Сайф шинохти ҷомеа аз вожагон дорад ва тамоми коркардҳои маъноии як вожа ро мешиносад. Ҳамчунин ба ихтилофоти ҷузъии вожагони ҳаммаъно ошноӣ. Ў ба хубӣ медонад, ки як вожа чӣ маъно паст ё баландеро дорад ва ҷойгоҳу корбурди он калом дар кадом маврид муносиб аст. Бар ин асос, ҳар калимаеро дар ҷумлаи муносиб бо маънии ҳамон калима ба кор мебарад. Дар ҳақиқат, бо ҷойнишин кардани калимоти ҳаммаъно дар ҷумлаҳои муносиб, ихтилофоти ҷузъиеро дар маънои калимот барҷаста мекунад ва бо ин роҳ, ба хонанда дар мавриди вожагон шинохти бештаре мебахшад.

Амали хуфта дар ҳисори ғурур

Аз атои ту **саргарон** бархост [6, с.429].

Дар байти мазкур маънои дувуми «ғурур», ки «2. кибру калонӣ, такаббур, ҳавобаландӣ, болидан ба чизи ботил» [7, ҷ.2, с.660] аст, бо маънои дувуми «саргаронӣ», яъне «2. бедимоғӣ, норозигӣ, кибру ноз; хашму ғазаб; чанчолу хархаша» [7, ҷ.2, с.205] ҳаммаъноӣ зоҳир кардааст.

Сайф барои офаридани маонии муродифот роҳҳои зиёди баёнро андешидааст. Аз ҷумлаи ин ки, бо аносири луғавии гуногун вожаҳои ҳаммаъно месозад. Ў вижагиҳои дастурӣ ва маъноии вожагонро ба таври комил мешиносад ва вожагонро бо тамоми қобилиятҳои забонӣ ва маъноияшон бо ҳам муқобила мекунад. Шоир медонад, ки ҳар вожа тобишҳои маъноии мухталифе дорад ва бо таваҷҷуҳ ба ин ки ҳеҷ ду вожае дар тамоми маонияшон бо ҳам муродиф нестанд, бо тақобул ва ё баробариҳои яке аз маъноҳои аносири луғавии забон муродифҳоро эҷод мекунад. Сайфи Исфарангӣ дар ҷойнишин кардани вожагон қобилияти вижае дорад. Вай ба он кӯшидааст, то вожагони мутародифро дар як мисраъ камтар оварда, балки якеро дар ҷумла ва ё байти мустақил ҷойнишини дигаре мекунад. Ин амр сабаб мешавад, ки илова бар он ки бахше аз маънои муродифот такрор шавад, вожаи дувум, истиқлоли маъноии худро низ ҳифз кунад ва тобиши маъноии дигареро аз маънои вожа бинамояд. Бешак, ин амал мучиби густариши маънии байт мешавад. Шоир, илова бар ин ки тамомияти як вожаро бо қобилиятҳои маъноӣ ва дастурӣ мешиносад, бо равиш ва ё тарзҳои ҳаммаъносозӣ низ ошност. Сайф бо нигоҳи дақиқи худ равобитаи пинҳони маҷозии вожагонро мебинад ва бо ҷойнишин кардани ин вожагон, калимаҳои муштарақ ва ҳаммаънӣ месозад. Нуктаи охир, ин ки Сайф танҳо барои муродифсозӣ ва тафсири вожагон маҷозии калимаҳои ҳаммаъноро ба кор намегирад, балки вай бо равиши хоси худ, ки ҷойнишинсозии маҷозии муродифот аст, маънӣ ва лафзро дар хидмати ҳунарнамоиҳои балоғӣ дар абёташ ба кор мегирад.

ПАЙНАВИШТ:

1. Бобомуродов, Ш. Фарҳанги истилоҳоти забонишиносӣ [Матн] / Ш. Бобомуродов, З. Мухторов. – Душанбе, 2016. – 428 с.
2. Деҳқудо, А. Луғатнома [Матн] / А. Деҳқудо. Ҷилдҳои 1-50. – Техрон: Муассисаи интишорот ва чопи Донишгоҳи Техрон, 1328.
3. Камолитдинов Б. Муродифоти синтаксисӣ ва ҳусни баён [Матн] / Б.Камолитдинов. – Душанбе: Маориф, 1986. – 136 с.
4. Қўрғонов З. Муродифоти ашъори Фарзона [Матн] / З.Қўрғонов. – Хучанд: Ношир, 2024. – 160 с.
5. Розӣ, Ш. Қ. Ал-муъҷам [Матн] / Ш. Қ. Розӣ. – Душанбе: Адиб, 1991. – 464 с.
6. Сайфуддини Исфарангӣ. Девон. Таҳиягар ва муаллифи пеиғуфтор, лутот ва тавзеҳот Субҳони Аъзамзод. – Хучанд: Хуросон, 2017. – 832 с.
7. Фарҳанги забони тоҷикӣ (аз асри X то ибтидои асри XX) (ибора аз ду ҷилд) [Матн]. Ҷилди 1. – Москва: СЭ, 1969. – 951 с.; Ҷилди 2. – Москва: СЭ, 1969. – 949 с.
8. Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ [Матн]. Ҷилдҳои 1-2. – Душанбе: Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти Рӯдакӣ, 2008. – 950+945 с.
9. Ҳикматуллоев Н. Хусусиятҳои маъноӣ услубии муродифоти луғавӣ [Матн] / Н. Ҳикматуллоев. – Хучанд: Ношир, 2013. – 148 с.

REFERENCES:

1. Bobomurodov, Sh. Dictionary of Linguistic Terms [Text] / Sh. Bobomurodov, Z. Mukhtorov. – Dushanbe, 2016. – 428 pp.

2. Dehkhudo, A. *Dictionary (Lughatnameh) [Text] / A. Dehkhoda. Vols. 1–50. – Tehran: Tehran University Press and Publishing Institute, 1328 (Solar Hijri).*
3. Kamoliddinov, B. *Syntactic Synonymy and Eloquence [Text] / B. Kamoliddinov. – Dushanbe: Maorif, 1986. – 136 pp.*
4. Qurghonov, Z. *Synonymy in the Poetry of Farzona [Text] / Z. Qurghonov. – Khujand: Noshir, 2024. – 160 pp.*
5. Rozi, Sh. Q. *Al-Mu'jam (The Dictionary) [Text] / Sh. Q. Rozi. – Dushanbe: Adib, 1991. – 464 pp.*
6. Sayfuddin Isfarangi. *Devan. Compiled and with an introduction, glossary, and commentaries by Subhoni A'zamzod. – Khujand: Khuroson, 2017. – 832 pp.*
7. *Dictionary of the Tajik Language (from the 10th to the Early 20th Century) [Text]. In 2 volumes. Vol. 1. – Moscow: Soviet Encyclopedia (SE), 1969. – 951 p.; Vol. 2. – Moscow: Soviet Encyclopedia (SE), 1969. – 949 pp.*
8. *Explanatory Dictionary of the Tajik Language [Text]. Vols. 1–2. – Dushanbe: Rudaki Institute of Language and Literature, 2008. – 950 + 945 pp.*
9. Hikmatulloev, N. *Semantic and Stylistic Features of Lexical Synonymy [Text] / N. Hikmatulloev. – Khujand: Noshir, 2013. – 148 pp.*